

MILIEUVERKLARING 2019

GEGEVENS 2018

INHOUDSTABEL

WIE ZIJN WIJ?	4
ONS INTERN ECOBEHEER	6
ONS MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM	7
ONZE MILIEUEFFECTEN & ONZE MILIEUDOELSTELLINGEN	9
Milieueffecten & milieudoelstellingen die verband houden met onze activiteiten	9
Woon-werkverplaatsingen	9
Dienstverplaatsingen	12
Verplaatsingen van leveranciers en onderaannemers	15
Verplaatsingen van bezoekers	17
Energieverbruik	17
Waterverbruik en waterwinning	20
Gebruik van grondstoffen en duurzaamheid van aankopen	25
Andere, niet-significante gevolgen die verband houden met onze activiteiten	27
Afvalproductie	27
Koolstofbalans®	31
Biodiversiteit	32
Milieueffecten en doelstellingen met betrekking tot de opdrachten van Leefmilieu Brussel	33
ONS MILIEUPROGRAMMA	35
VERKLARING VAN DE EMAS-VERIFICATEUR	36

VOORWOORD

Sinds haar oprichting in 1989 werkt onze administratie voortdurend aan het voorkomen van verontreiniging en aan het beschermen en verbeteren van het leefmilieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om zo de levenskwaliteit van de inwoners te vrijwaren.

Om de coherentie tussen ons intern beheer en de doelstellingen die worden nagestreefd in het kader van onze opdrachten te garanderen, heeft de Directieraad beslist het milieubeheersysteem conform de Europese EMAS-verordening aan te nemen.

Ons engagement voor het leefmilieu is een van de drie essentiële waarden die door alle medewerkers van Leefmilieu Brussel worden gedeeld. Dit gemeenschappelijk patrimonium is onze permanente bekommernis en toont ons engagement in alle acties die we ondernemen. We voeren onze acties volgens een innovatieve dynamiek, in het bijzonder met het oog op:

- het promoten van een actieve mobiliteit voor de werknemers en de bezoekers en de optimalisering van het goederenvervoer;
- het beperken van het water-, gas- en elektriciteitsverbruik;
- het rationeel en efficiënt gebruik van grondstoffen.

We baseren ons op de wereld van vandaag om de wereld van morgen te bouwen door een positieve en actieve aanpak en met de ambitie een voorbeeld te zijn. Door het EMAS-systeem aan te nemen, is Leefmilieu Brussel in 2018 de eerste gewestelijke overheidsadministratie geworden die deze prestigieuze erkenning in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft verkregen. Zo hopen we al onze collega-administraties van het Gewest aan te sporen eenzelfde aanpak in te voeren.

Met het oog op een voortdurende verbetering de komende jaren zal Leefmilieu Brussel zijn milieubeheer nog verder optimaliseren door een koolstofarme strategie in te voeren en toe te passen tegen 2050.

Dit document geeft informatie over dit systeem en over het milieu-effect en de -resultaten van onze administratie.

Veel leesplezier!

WIE ZIJN WIJ?

Leefmilieu Brussel voert verschillende soorten taken uit in al zijn activiteitsdomeinen.

De klassieke taken van een overheidsdienst:

- **Wetgeven** : voorbereiding en opstelling van ontwerpen van reglementering volgens de richtlijnen en onder het gezag van de Regering.
- **Vergunnen** : conform het reglementair kader levert Leefmilieu Brussel verschillende soorten administratieve vergunningen af in de domeinen milieu en energie (bv. de milieuvergunning).
- **Controleren/inspecteren**: Leefmilieu Brussel vervult de rol van milieu-inspecteur en milieupolitie in Brussel.

De taken rond bewustmaking, adviesverlening en ondersteuning

Deze helpen de Brusselaars, de bedrijven en de overheidsinstellingen **door te groeien naar een milieu- en energietransitie**. Dit omvat de verstrekking van informatie en de bevordering van gedragswijzigingen via verschillende soorten taken die het volgende inhouden:

- **Bewustmaken, overtuigen en mobiliseren** : om de nodige gedragswijzigingen te stimuleren en voor een succesvol milieu- en energiebeleid te zorgen.
- **Adviseren**: Leefmilieu Brussel vervult een adviserende en begeleidende rol om de gebruikers bij hun keuzes te helpen. Daarnaast gaat het ook over het voldoen aan de verwachtingen van de Regering inzake expertise en technische ondersteuning: de overheidsdienst speelt een doorslaggevende rol in de voorbereiding van de uitvoering en de evolutie van het overheidsbeleid.
- **Ondersteunen en stimuleren** : Leefmilieu Brussel rolt verschillende financiële steunmaatregelen, subsidies en premies uit om de concrete uitwerking van projecten door de gebruikers van zijn diensten te ondersteunen. Verder ontwikkelt de overheidsdienst ook vernieuwende programma's om de actoren te motiveren, te stimuleren en met elkaar in contact te brengen om hun evolutie naar de milieu- en energietransitie te ondersteunen of te versnellen.

De operationele en terreintaken

Leefmilieu Brussel voert tevens operationele taken en taken op het terrein uit om bij te dragen tot de ontwikkeling van bepaalde groene en natuurlijke ruimten in Brussel. We staan in voor alles wat te maken heeft met de inrichting en het beheer (op het niveau van de ruimten en infrastructuur) van de:

- groene ruimten
- natuurgebieden
- bossen
- Brusselse waterlopen.

Leefmilieu Brussel is op die manier rechtstreeks betrokken bij de totstandkoming, de evolutie en het onderhoud van het Brusselse stadslandschap en staat ook in voor het onthaal, de informatie en de begeleiding van de verschillende groepen bezoekers van deze ruimten.

Verzameling van wetenschappelijke milieugegevens

Om de uitoefening en ontwikkeling van al deze taken te ondersteunen en doeltreffend bij te dragen tot de uitvoering en de evolutie van het overheidsbeleid heeft Leefmilieu Brussel de opdracht om wetenschappelijke milieugegevens van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in te zamelen. Onze overheidsdienst kan bogen op een geavanceerde expertise en kennis in zijn activiteitendomeinen. Voor de uitvoering van zijn missie voert deze dienst taken uit in verband met:

- verzamelen van wetenschappelijke gegevens
- beheer van deze gegevens
- rapportering van de gegevens aan de verschillende instanties
- planning van milieustrategieën.

Wie graag meer wil weten over de activiteiten van Leefmilieu Brussel, verwijzen we graag naar [het activiteitenverslag](#).

Het **Reglementair Register** vult de milieuanalyse aan door alle wettelijke vereisten, zoals die van [de milieuvergunning nr. 560220 \(geldig tot 21/08/2027\)](#), en haar aanvullingen (nrs. 589803 en 612587) en andere eisen te inventariseren die op het gebouw van Thurn & Taxis van toepassing zijn. Hiertoe kan, dankzij de aankoop van het systeem voor het toezicht op de naleving van de voorschriften 'ECM En Veille', de conformiteit gecontroleerd worden en blijven we ook op de hoogte van de toepasselijke teksten. Verder hebben we aan een onderaannemer een audit gevraagd voor de conformiteit van de technische installaties van het gebouw.

ONS INTERN ECOBEHEER

6

MILIEUMANAGEMENTVERKLARING VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

Sinds haar oprichting in 1989 werkt de administratie van Leefmilieu Brussel voortdurend aan het voorkomen van verontreiniging en het beschermen en verbeteren van het leefmilieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om de levenskwaliteit van zijn inwoners te beschermen. Ze verzekert gediversifieerde opdrachten in de strijd tegen milieuhinder, duurzaam bouwen, afvalbeheer, groene ruimten en energieprestaties. Het engagement voor het leefmilieu is een van de sterke waarden van de administratie en wordt door alle medewerkers gedeeld.

Om de coherentie te kunnen garanderen tussen het beheer van Leefmilieu Brussel en de doelstellingen die in het kader van haar opdrachten worden nagestreefd, heeft de Directieraad sinds 1998 een milieubeheerbeleid gevoerd dat van toepassing is op de sites die door de personeelsleden worden gebruikt. In 2014 is Leefmilieu Brussel verhuisd naar een milieuvriendelijk gebouw op de Thurn & Taxis-site: met een moderne werkomgeving die het mogelijk maakt haar ecologische voetafdruk te beperken.

Sindsdien optimaliseert Leefmilieu Brussel haar milieubeheer dankzij het aannemen van het milieubeheersysteem conform het Europese EMAS-reglement. Deze aanpak heeft betrekking op de uitgevoerde activiteiten die een directe invloed hebben op de administratieve zetel gelegen op de site van Thurn & Taxis, evenals op de activiteiten die een indirecte invloed hebben, waaronder de realisatie van het vierjaarlijkse rapport van de Staat van het Leefmilieu van het Brussels Gewest.

Dankzij het milieubeleid heeft de Thurn & Taxis-site in 2019 voor de tweede keer 3 sterren gekregen van het label "Ecodynamische onderneming". Het milieubeheerproces bestaat uit:

- ▶ het promoten van een actieve mobiliteit voor de werknemers en onderaannemers en de optimalisering van het goederenvervoer;
- ▶ het beperken van het water-, gas- en elektriciteitsverbruik;
- ▶ het ontwikkelen van een aankoopbeleid dat de principes van de circulaire economie omvat om de producten of diensten te stimuleren die werden ontworpen om de ecologische voetafdruk te minimaliseren tijdens de volledige levenscyclus (ecodesign, hergebruik, recyclage, functionaliteitseconomie, korte keten, ...)

Om dit milieubeheerproces te verzekeren verbindt Leefmilieu Brussel zich ertoe:

- ▶ te handelen in overeenstemming met de milieuwetgeving die van toepassing is op haar activiteiten en met andere eventuele eisen;
- ▶ alle soorten van verontreinigingen actief te voorkomen; de nodige menselijke en budgettaire middelen te investeren;
- ▶ voortdurend de milieuprestaties te verbeteren; milieuprestaties ;
- ▶ werkgroepen te organiseren die zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van de diensten van de administratie die bij de thema's betrokken zijn;
- ▶ het personeel te sensibiliseren, te informeren en bij het proces te betrekken zodat iedereen kan bijdragen tot een optimaal milieubeheer;
- ▶ leveranciers en onderaannemers te stimuleren om de leefmilieu- en veiligheidsinstructies te respecteren
- ▶ jaarlijks een milieuprestatierapport te publiceren

De komende jaren zal Leefmilieu Brussel haar milieubeheer nog meer optimaliseren door een "zero carbon"-strategie tegen 2050 aan te nemen en te implementeren.

DATUM 10.05.19

DE LEDEN VAN DE DIRECTIE-RAAD

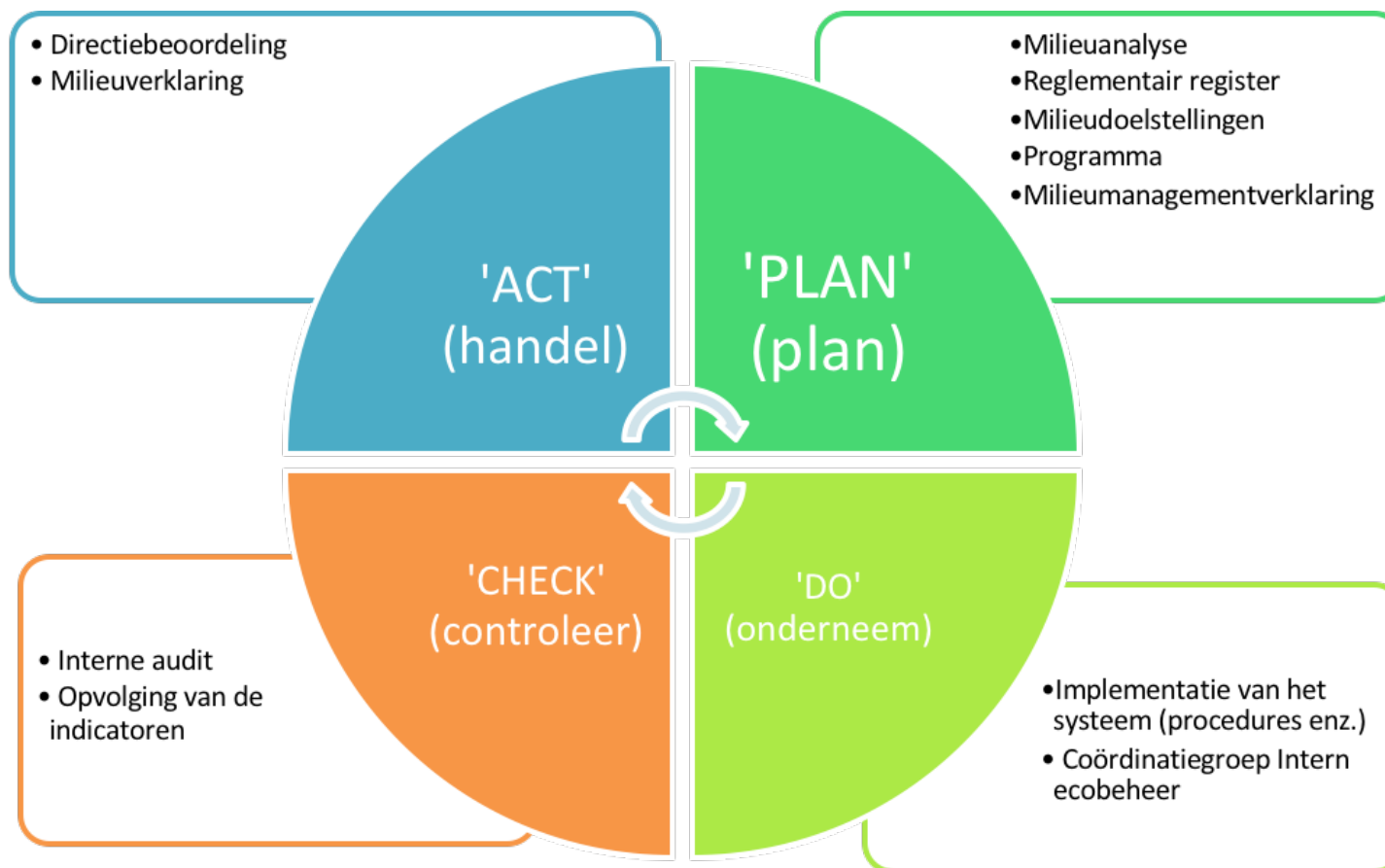
ONS MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM

Een Milieumanagementsysteem ('Environmental Management System', EMS) is een systeem dat garandeert dat het milieu op een coherente en geïntegreerde manier wordt genomen op alle niveaus binnen Leefmilieu Brussel. De eerste doelstelling bestaat erin om onze mili-

euprestaties continu te verbeteren.

De implementatie van een dergelijk systeem is gebaseerd op een gestructureerde aanpak die gebruik maakt van de PDCA-cirkel (Plan-Do-Check-Act) die er als volgt uitziet:

- **De Milieuanalyse** is de grondige analyse van de milieuaspecten, het milieueffect en de resultaten op milieuvlak van de activiteiten en dien-

sten van Leefmilieu Brussel. Daarbij maken we een onderscheid tussen de logistieke aspecten en de aspecten die verband houden met de opdrachten van Leefmilieu Brussel. De meest significante aspecten worden in aanmerking genomen om onze prioriteiten en doelstellingen te bepalen.

- Het **Reglementair Register** vult de milieuanalyse aan door alle wettelijke vereisten en andere eisen te inventariseren die op het gebouw van Thurn & Taxis van toepassing zijn. Hiertoe kan, dankzij de aankoop van het systeem voor het toezicht op de naleving van de voorschriften 'ECM En Veille', de conformiteit gecontroleerd worden en blijven we ook op de hoogte van de toepasselijke teksten. Verder hebben we aan een onderaannemer een audit gevraagd voor de conformiteit van de technische installaties van het gebouw.
- Het **Milieuprogramma** bepaalt de weerhouden verbeteringsdoelstellingen overeenkomstig de resultaten van de Milieuanalyse en het Reglementair Register.
- Het **Actieplan** legt de concrete acties vast, waarmee de milieudoelstellingen bereikt kunnen worden. Het voorziet de uitvoering, legt de termijnen en de verantwoordelijkhe-

den vast en stelt de te verwezenlijken doelen voorop.

- Het **EMS** beschrijft de organisatorische en operationele structuur in termen van planning, verantwoordelijkheden, praktijken, procedures en benodigde middelen. Het maakt het met name mogelijk om de milieudoelstellingen te bereiken, de naleving van de reglementering te verzekeren en de milieuaspecten te beheren.
- Ter verzekering van de implementatie van het Milieuprogramma werd er een **Coördinatiegroep Ecobeheer** opgericht.
- De **Milieuaudit** bestaat uit een systematische, gedocumenteerde en objectieve evaluatie van de milieuprestaties van de organisatie, het managementsysteem en de procedés bestemd om de bescherming van het milieu te garanderen. Op dit ogenblik wordt er volop werk gemaakt van de samenstelling van een team van 10 interne eco-auditeurs.
- De **Indicatoren** die verband houden met de milieudoelstellingen, worden bepaald om de opvolging van onze milieuprestaties te vergemakkelijken.

- Met de **Directiebeoordeling** kan er verslag uitgebracht worden over de doeltreffendheid van het EMS aan de Directieraad en kunnen de vooropgestelde milieudoelstellingen, indien nodig, bijgestuurd worden.
- De **Milieuverklaring** is een milieuprestatierapport dat jaarlijks gepubliceerd wordt om de bereikte resultaten te rapporteren.
- Het EMS is geverifieerd en de Milieuverklaring wordt gevalideerd door een **geaccrediteerde verificateur**.
- De **registratie** vormt uiteindelijk de laatste stap die erin bestaat om de registratie in de Europese lijst bij de gewestelijke bevoegde instantie voor de site van Thurn & Taxis te bekomen. De bevoegde instantie die onze registratie in de Europese lijst beheert, is het Vlaams Gewest, meer bepaald het Departement Leefmilieu van de Vlaamse Regering, gekozen in overeenstemming met het samenwerkingsakkoord van 12 mei 2017 (BS van 10 september 2018).

(1) Vlaamse Overheid, Afdeling Omgeving-Koning Albert II-laan, 20 / 8-1000 Brussel

ONZE MILIEUEFFECTEN & MILIEUDOELSTELLINGEN

In 2015 voerde Leefmilieu Brussel voor het eerst voor de vestiging van Thurn & Taxis een analyse uit van de gevolgen van zijn activiteiten voor het milieu. Daarbij werden zowel de aspecten onder de loep genomen die verband hielden met de dagelijkse werking (ook wel de logistieke aspecten genoemd), als de aspecten m.b.t. zijn opdrachten.

MILIEUEFFECTEN & MILIEUDOELSTELLINGEN DIE VERBAND HOUDEN MET ONZE ACTIVITEITEN

De logistieke aspecten werden geëvalueerd in functie van de materiaalstromen, de toepasselijke wetgeving, de beheersing ter verbetering van dit aspect, de actuele praktijken alsook de ernst van het milieueffect.

De voornaamste aspecten volgens deze criteria worden de significante aspecten genoemd. Ze maken het voorwerp uit van een opvolging en/of van verbeteringsdoelstellingen. Hieron-

der worden de aard van de effecten van de significante aspecten, de vastgelegde doelstellingen en de milieuprestaties die Leefmilieu Brussel kenmerken, nader toegelicht.

WOON-WERKVERPLAATSINGEN

a) Milieueffecten van de woon-werkverplaatsingen

Al heel wat jaren is het mobiliteitsbeleid van

Leefmilieu Brussel voornamelijk toegespitst op het openbaar vervoer en de zachte mobiliteit. Wie dat wil, kan een bedrijfsfiets krijgen. We bieden 4 categorieën van fietsen aan:

- Elektrische fietsen voor wie meer dan 10 km moet afleggen;
- Vouwfietsen voor wie het gebruik van de fiets met het openbaar vervoer combineert;
- Tweedehands fietsen voor wie zijn fiets aan

het Noordstation achterlaat;

- Gewone fietsen in de andere gevallen.

Wie met zijn eigen fiets naar het werk komt, heeft recht op een fietspremie.

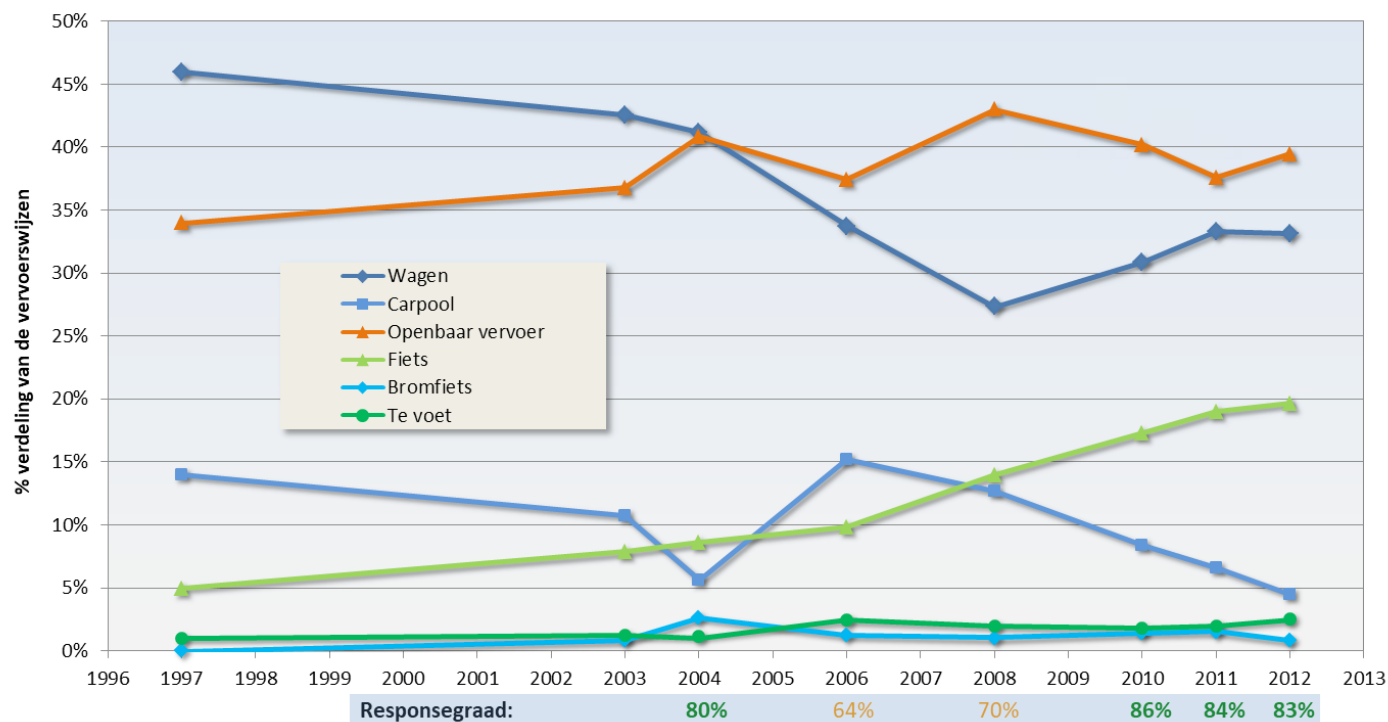
In november 2018 werd er een mobiliteitsenquête gehouden onder het personeel waarvoor een participatiegraad van 69 % werd

opgetekend. De analyse van de situatie boog zich daarbij over de vergelijking van onze verplaatsingswijzen met de situatie in Gulledele in 2013 en Thurn & Taxis in 2015. De enquête leverde de volgende grafiek op, die ons de evolutie in de voornaamste verplaatsingsmiddelen toont.

Over het algemeen kunnen we daarbij vaststellen dat:

- De fiets vandaag door meer dan een kwart van het personeel als belangrijkste vervoermiddel gebruikt wordt en dat dit aandeel alleen maar blijft toenemen. Als we daarbij ook de fietsers meetellen, die de fiets met een ander vervoermiddel combineren, dan

Evolutie van de verdeling van de werknemers volgens hun vervoerswijzen

loopt dit cijfer op tot 37% van alle werknemers.

- De stedelijke openbaarvervoermiddelen (MIVB, De Lijn, TEC) worden hoofdzakelijk door de inwoners van Brussel gebruikt, hoewel er ook een groot aantal (trein)pendelaars de bus neemt om de laatste kilometers af te leggen.
- Het beperkte aantal parkeerplaatsen voor personenwagens op de site en in de omgeving, het feit dat de T&T-parking betaald is en de moeilijke bereikbaarheid met de auto hebben het gebruik van de wagen aanzienlijk doen dalen sinds we verhuisd zijn. Vreemd genoeg stellen we sinds 2015 echter ook een lichte stijging in het autogebruik vast maar in 2018 is dit gedaald tot 9%, wat het laagste autogebruikpercentage vertegenwoordigt dat ooit is geregistreerd in Leefmilieu Brussel.
- Het 'bike'-project dat elke werknemer de mogelijkheid biedt om een bedrijfsfiets aan te vragen, heeft in elk geval een positief milieueffect gehad op het gebruik van de fiets - niet alleen wat de terbeschikkingstelling van een hoofdvervoermiddel betreft, maar ook en vooral als bijkomend vervoermiddel.
- Sinds 1 september 2018 worden de kosten van het openbaar vervoer volledig vergoed, wat zeker heeft bijgedragen aan het verder verminderen van het gebruik van de auto.

- Gezien het almaar groter wordend aantal fietsers raakt onze fietsenstalling zelfs verzaagd.
- In vergelijking met de andere bedrijven uit de T&T-wijk kunnen we LB in dit opzicht dan ook zonder meer als voortrekker bestempen wat het gebruikspercentage van de fiets en het openbaar vervoer aangaat.

b) Doelstelling in verband met de woon-werkverplaatsingen

DOELSTELLING 1: EEN ACTIEVE MOBILITEIT BEVORDEREN VOOR DE WOON-WERKVERPLAATSINGEN

Ons nieuwe Vervoerplan, dat zich uitstrekt over de periode 2017-2020, telt meerdere maatregelen waarmee de situatie verder kan worden ontwikkeld. De grote lijnen ervan luiden als volgt:

- Beveiliging van de fietsersingang van het gebouw.
- Verbeteren van de opvolging van het 'bike'-project (een balans opmaken van het geleverde aantal fietsen, de mechanische onderhoudsbeurten, de behoeften enz.).
- Ondersteuning van de installatie van extra fietsenstalling buiten het gebouw in overleg met de sitemanager T&T.
- Ondersteuning van de beveiliging van de ingang van de Thurn & Taxis-site voor voet-

gangers en fietsers.

- Analyse van de mogelijkheid om elektrische fietsen op te laden in de fietsenstalling.

Alle maatregelen gaan daarbij gepaard met acties op communicatie- en sensibiliseringsvlak.

DIENSTVERPLAATSINGEN

a) Milieueffecten van de dienstverplaatsingen

Er zijn ook andere manieren dan de auto!

Ook andere verplaatsingsmanieren dan de wagen worden aangemoedigd bij het verrichten van werkgerelateerde verplaatsingen. Zo moet niet alleen het gebruik van de dienstfiets maar ook van het openbaar vervoer overwogen worden, alvorens een dienstwagen te reserveren. Om een afstand van 5 à 10 km af te leggen, wordt het personeel bij mooi weer en bij een lichte belading ertoe aangemoedigd om voor de dienstfiets of de MIVB te opteren.

Omgekeerd wordt voor een afstand van meer dan 10 km of bij erg slecht weer echter ook de mogelijkheid geboden om een dienstwagen te reserveren op het hoofdkantoor. Het wagenpark van LB telt 23 dienstwagens, waaronder 9 elektrische voertuigen van het type Renault Zoé.

Een dienstfiets uitlenen

Leefmilieu Brussel stelt zijn medewerkers meerdere dienstfietsen ter beschikking voor gebruik bij werkgerelateerde verplaatsingen.

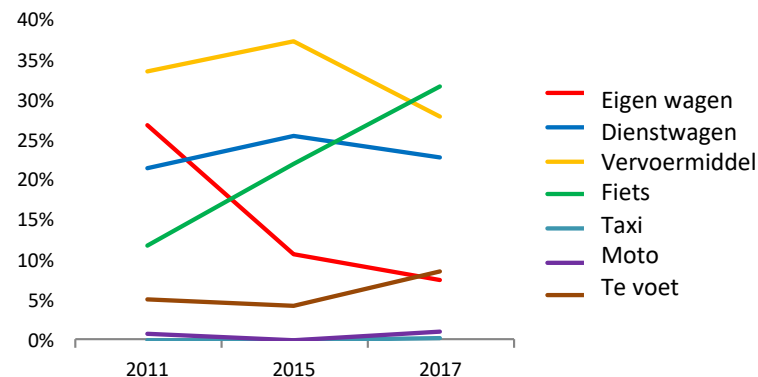
Zo is er een pool van verschillende soorten fietsen beschikbaar:

- klassieke fietsen;
- vouwfietsen: om het gebruik van de fiets met het openbaar vervoer te combineren;
- elektrische fietsen: om een iets langere afstand af te leggen of gemakkelijker te kunnen klimmen.

Alle fietsen zijn voorzien van hangsloten. Verder zijn er aan het onthaal ook tassen (om uw dossiers mee te nemen), helmen en hesjes verkrijgbaar.

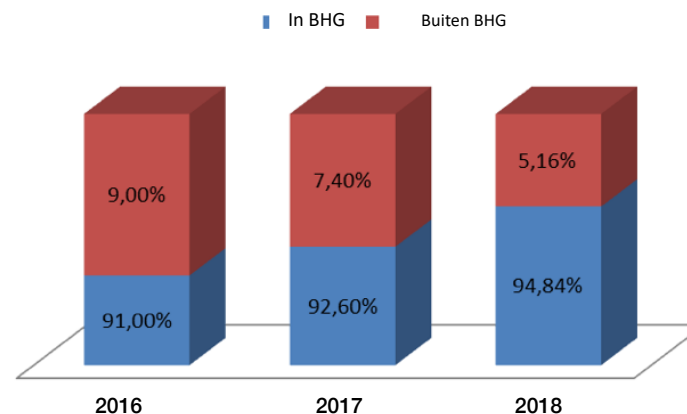
De werkgerelateerde verplaatsingen die met een privéfiets verricht worden, kunnen dan weer in aanmerking genomen worden bij de toekenning van een fietspremie.

Dienstverplaatsingmodus

Deze gegevens konden in 2018 niet worden bijgewerkt, aangezien de vraag om de twee jaar in de mobiliteitsenquête wordt gesteld. Op vraag van de cel ecopraktijken zal deze informatie nu elk jaar door de afdeling duurzame mobiliteit worden verzameld tijdens de jaarlijkse mobiliteitsenquête.

Bestemming dienstverplaatsingen

Kasten met slimme sloten

Teneinde het reserveren van voertuigen te optimaliseren en ook nauwkeurigere gegevens te kunnen verzamelen over het afgelegde aantal kilometers werden er in de fietsenstalling en de autoparking kasten met slimme sloten geplaatst.

Daarbij stellen we vast dat er een actievere tendens vast te stellen is wat betreft werkgerelateerde verplaatsingen, met een toenemend gebruik van de fiets (sinds 2017 de voornaamste verplaatsingsmodus) en het te voet gaan. Een tendens die ten koste blijkt te gaan van

het gebruik van het openbaar vervoer en de personenwagen en in mindere mate ook van het gebruik van dienstvoertuigen.

Dit alles kunnen we verklaren met meerdere factoren, zoals een sterk mobiliteitsbeleid, een groter gebruiksgemak van de dienstfietsen, de toekenning van persoonlijke bedrijfsfietsen, een betere controle op het misbruik van personen- en dienstwagens alsook een afname van het aantal verplaatsingen buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

b) Doelstelling met betrekking tot de dienstverplaatsingen

DOELSTELLING 2: EEN ACTIEVE MOBILITEIT BEVORDEREN VOOR DE DIENSTVERPLAATSINGEN

- Het beheer van het wagenpark verbeteren door een mobility manager in te huren.
- De fietsbehoeften van externe locaties voor de komende 5 jaar bepalen.
- De plaatsing van laadpalen voor elektrische voertuigen op verschillende externe locaties coördineren.
- Ultimo aanpassen voor een betere controle van de naleving van de procedure voor het reserveren van een dienstvoertuig en om de vele problemen in verband met het reserveren van een voertuig uit het wagenpark op te lossen.
- De mogelijkheid overwegen om gebruik te maken van car sharing voor dienstverplaatsingen.

VERPLAATSINGEN VAN LEVERANCIERS EN ONDERAANNEMERS

a) Milieueffecten van de verplaatsingen van leveranciers en onderaannemers

Hoewel de verplaatsingen van leveranciers en onderaannemers tot op heden nog maar

weinig geanalyseerd werden, bracht de milieuanalyse niettemin aan het licht dat het hier om een significant aspect gaat.

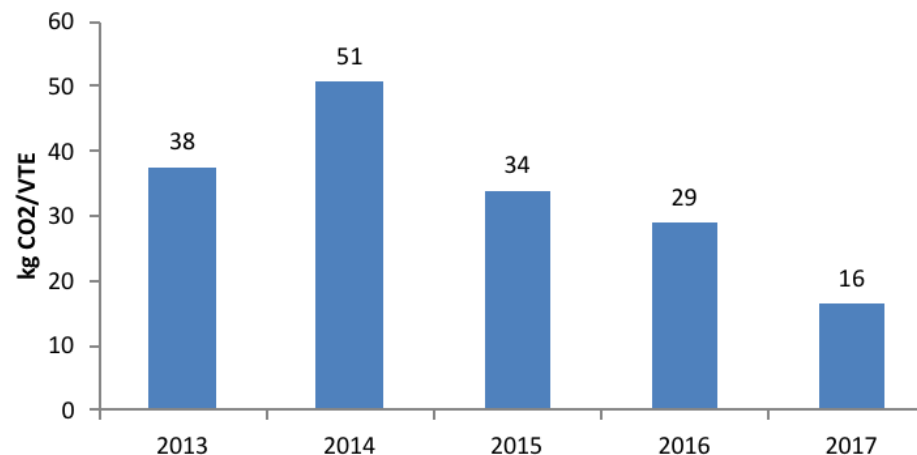
Nochtans onderneemt Leefmilieu Brussel al jaren een aantal initiatieven om het milieueffect van de verplaatsingen van leveranciers te verkleinen:

- fietskoeriers voor de koerierdiensten;
- opname van milieuclausules die verband houden met de CO₂-uitstoot bij leveranciersverplaatsingen. Bv. opdrachten in verband met de ophaling en verwerking van afval;
- promoten van Brusselse ondernemingen bij onderhandelingsprocedures zonder bekendmaking.

We stellen in de grafiek vast dat de CO₂-emissies die verband houden met de verplaatsingen van leveranciers, tussen 2013 en 2017 een daling vertonen, behalve in 2014, wat overeenstemt met het jaar waarop er verhuisd werd en er heel wat aankopen en investeringen in één enkel jaar verricht werden.

In de wetenschap dat 75% van de bedrijven waarop Leefmilieu Brussel een beroep doet, Brusselse ondernemingen zijn, kunnen we stellen dat de verhuizing van onze maatschappelijke zetel naar het centrum van Brussel niettemin een gunstig effect heeft gehad op de beperking van de verplaatsingen. Heel wat van de door ons ingezette bedrijven zijn vandaag immers dichter bij onze administratieve zetel gevestigd dan voorheen.

Verplaatsingen van de leveranciers

Sinds 2014 is het verder ook het streven geweest van minister Céline Frémault om meer Brusselse ondernemingen aan overheidsopdrachten te laten deelnemen, door de beheerders van de opdrachten ertoe aan te sporen om bij een onderhandelingsprocedure zonder bekendmaking met minstens 5 Brusselse bedrijven contact op te nemen. Diezelfde maatregel had bovendien als bijkomend gunstig effect dat ook het aantal verplaatsingen afnam en er zo doende ook minder koolstof uitgestoten werd.

Een andere verklarende factor is daarnaast de voortdurende stijging van het aantal voltijds equivalenten binnen Leefmilieu Brussel. Die stijging geldt voornamelijk voor het terreinpersoneel, waardoor ze niet noodzakelijk gepaard gaat met een toename van het aantal gunningen van overheidsopdrachten en dus van het aantal aangekochte leveringen of verstrekte diensten en zich dus niet hoeft te vertalen in bijkomende verplaatsingen van leveranciers of onderaannemers.

Deze gegevens zijn in 2018 niet bijgewerkt omdat de berekeningsmethode momenteel wordt herzien. De wijze waarop de verplaatsingen van de leveranciers worden berekend, zal namelijk worden herzien om een gedetailleerder beeld te krijgen van het soort verplaatsingen. We zullen daarbij niet langer rekening houden met alle le-

veranciers, maar alleen met de leveranciers die de meeste verplaatsingen maken. Dit zal het mogelijk maken een actieplan op te stellen dat is aangepast aan de realiteit van deze verplaatsingen.

b) Doelstelling in verband met de verplaatsingen van leveranciers en onderaannemers

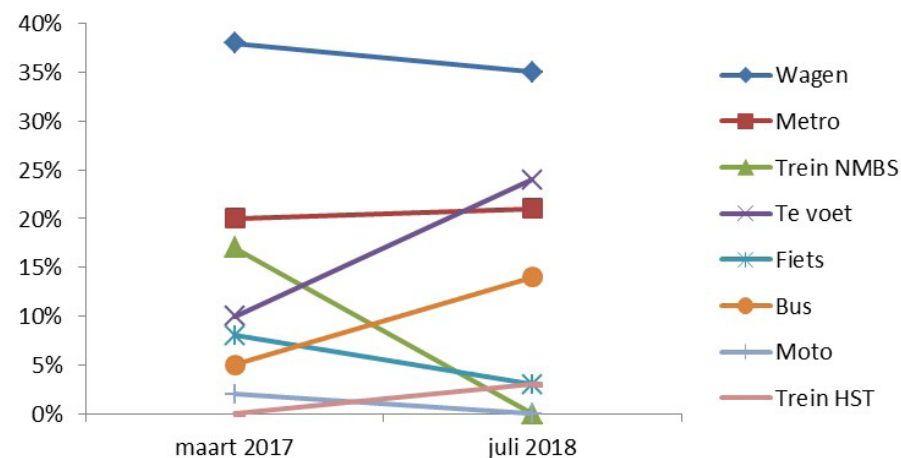
DOELSTELLING 3: HET MILIEUEFFECT VAN DE VERPLAATSINGEN VAN ONZE LEVERANCIERS EN ONDERAANNEMERS BEPERKEN

- De aanzet geven tot een denkoefening over het aspect van de leveranciersverplaatsingen

binnen workshops die zich buigen over de criteria voor leveranciers in het kader van overheidsopdrachten.

- Een methodologie ontwikkelen om de verzameling van gegevens over de verplaatsingen van de leveranciers te verbeteren.
- Goede praktijken bepalen, waarmee leveranciers aangespoord kunnen worden tot minder vervuilende verplaatsingen.
- Een proefproject rond de levering van goederen via CityDepot ondernemen en de mogelijkheid tot extrapolatie evalueren.
- Een proefproject rond overheidsopdrachten ondernemen, die voorbehouden zijn aan lokale bedrijven, en de mogelijkheid tot extrapolatie evalueren.

Bezoekersverplaatsingen

VERPLAATSINGEN VAN BEZOEKERS

a) Milieueffecten van de verplaatsingen van bezoekers

Sinds enkele jaren organiseert Leefmilieu Brussel ook acties om onze bezoekers ertoe aan te sporen het gebruik van de wagen te beperken:

- Opname van het bereikbaarheidsplan in de elektronische handtekening
- Onlineplaatsing van een toegankelijkheidsplan dat speciaal bestemd is voor leveranciers, PBM's en VIP's
- Contacten met de MIVB om de bereikbaarheid van de Thurn & Taxis-site te verbeteren in het kader van de opening van BEL Expo in de lente van 2018
- Organisatie 3 keer per jaar van een enquête over verplaatsingswijzen onder de bezoekers die zich aan het onthaal aanmelden.

We stellen daarbij vast dat het modale aandeel van het wagengebruik groter is bij onze bezoekers dan bij ons personeel in het kader van onze woon-werkverplaatsingen. Dat resultaat is echter geenszins verrassend te noemen, gelet op het aantal acties dat er intern ondernomen wordt en het aantal investeringen dat er intern verricht wordt om de actieve mobiliteit te bevorderen. Toch bedraagt het modale aandeel van de wagen volgens de ba-

lans van de BVP's voor 2014⁽¹⁾ 56% in zone 'C' (de zone waarin Leefmilieu Brussel gelegen is), terwijl onze bezoekers maar in 35% van de gevallen hun wagen nemen.

b) Doelstelling met betrekking tot de verplaatsingen van bezoekers

DOELSTELLING 4: ONZE BEZOEKERS ERTOE AANSPOREN OM VOOR ACTIEVE MOBILITEIT TE KIEZEN

- De samenwerking met de MIVB, de Haven, Extensa en Google coördineren om de klanten van BEL aan te zetten tot een actieve mobiliteit via signalisatie.
- De werkprocedure aan het onthaal aanpassen om het personeel en de bezoekers informatie te kunnen verstrekken over de alternatieve verplaatsingswijzen voor de wagen.
- Helpen met het ontwikkelen van een methodologie waarmee er gegevens over de verplaatsingen van bezoekers verzameld kunnen worden.
- Helpen met het bepalen van goede praktijken waarmee bezoekers (BEL, Expo, ...) tot een zachte mobiliteit aangespoord kunnen worden.
- Online plaatsen van de 'procedure duurzame evenementen' en de opvolging ervan verzekeren bij de BEL-klanten.

ENERGIEVERBRUIK

a) Milieueffecten in verband met het energieverbruik

Een passiefgebouw

Leefmilieu Brussel wil op energievak het goede voorbeeld geven. Om in die opzet te slagen, heeft ons bestuur zich van een performant gebouw voorzien. Zoals blijkt uit het prestatiebestek dat dankzij onze vele interne experts werd opgesteld, gelden de energiebesparingen als een sleutelement in het Thurn & Taxis-project.

Om dergelijke besparingen in de hand te werken, werd de vorm van het gebouw bestudeerd met als doel het zo compact mogelijk te maken. Met zijn oppervlakte van 16.500 m² behoort het gebouw nog tot één van de grootste passiefgebouwen van Europa.

Het gebouw in enkele cijfers

- Perimeter van het gebouw: 41,88 m breed x 71,4 m lang
- Hoogte van het gebouw: 30,8 m
- Totale oppervlakte van het gebouw: 18.357 m² inclusief de kelderverdieping

(1) http://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/PDE_Rapport_2016_NL.pdf

- Fotovoltaïsche panelen: 366 panelen verspreid over een oppervlakte van 700 m²
- Gebruikte hoeveelheid glas: 3200 m² (waarvan 36% voor de buitenschil van het gebouw)

700 m² aan fotovoltaïsche zonnepanelen

De fotovoltaïsche installatie telt niet minder dan 366 panelen. Deze zijn volledig naar het zuiden gericht met een variabele hellingshoek, aangezien ze op de gebogen gevel, aan de voorzijde van het gebouw, bevestigd werden. In 2018 hebben de fotovoltaïsche panelen voor 9,5 % van het stroomverbruik van de administratieve kantoren ingestaan, met een productie van 96 413 kWh. Ter vergelijking: deze productie is voldoende om 42 middelgrote Brusselse gezinnen van elektriciteit te voorzien.

Een optimale thermische isolatie

De isolatie van het gebouw is van primordiaal belang voor het comfort. In totaal werd er een oppervlakte van bijna 8 600 m² aan daken en muren geïsoleerd. De ondoorzichtige delen van de zijgevels bestaan uit metalen platen met 20 cm rotswol ertussen.

Verder werd het gebouw tevens geïsoleerd met behulp van dubbele beglazing ter hoogte van het dak (atrium) en driedubbele beglazing voor de ramen van de zijgevels.

Wat het thermische comfort betreft

Het gebouw werd ontworpen om in de zomer een natuurlijke ventilatie mogelijk te maken en in de winter een warmteuitwisseling. Voor de vloer werd er geopteerd voor betontegels om met een warmte- en koude-emissiesysteem te kunnen werken.

Zowel binnen als buiten het gebouw werden er verschillende sensoren geplaatst, waarmee voor een automatische temperatuurregeling gezorgd kan worden.

Om het gebouw te koelen, kan er gebruik gemaakt worden van een mechanisch ventilatiesysteem met energierugwinning dat milieuvriendelijker en gezonder is dan klassieke airconditioning. Indien nodig zal een koelinstallatie nog voor extra koeling kunnen zorgen. Aangezien het gebouw voortdurend verlucht wordt, wordt er continu verse lucht verspreid.

Het atrium werd ten slotte voorzien van dubbele beglazing met verhoogde zonwering en een doek dat automatisch gesloten wordt bij intense zonnestraling of grote warmte.

Wat het lichtcomfort betreft

Alle werkposten genieten een natuurlijke lichtinval, hetzij via het atrium, hetzij via buitenramen.

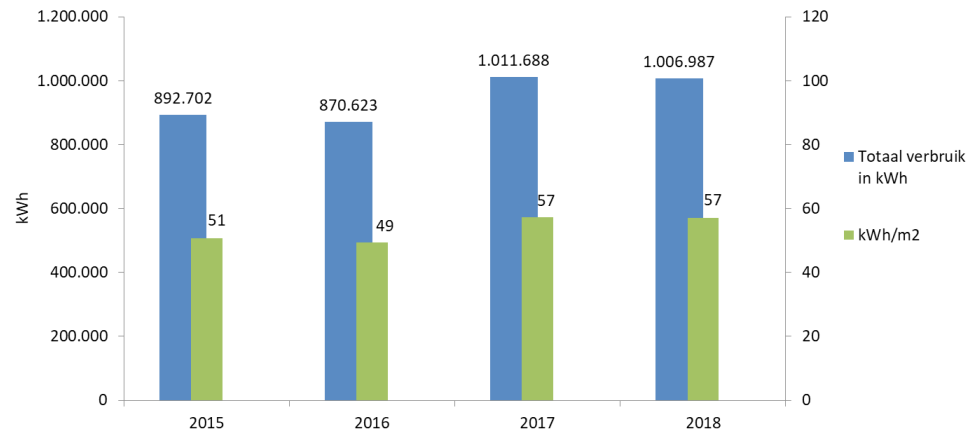
Het atrium werd daarnaast specifiek ontworpen met het oog op de activering van een zonnebeschermer bij een zonnestraling vanaf 150 Watt/m².

Naast de store van het atrium kunnen er manueel ook microgeperforeerde stores geactiveerd worden ter hoogte van de kantoorramen.

Kunstmatige lichtbronnen met automatische en manuele controle zorgen voorts in elk seizoen voor een handhaving van het respectieve lichtcomfort.

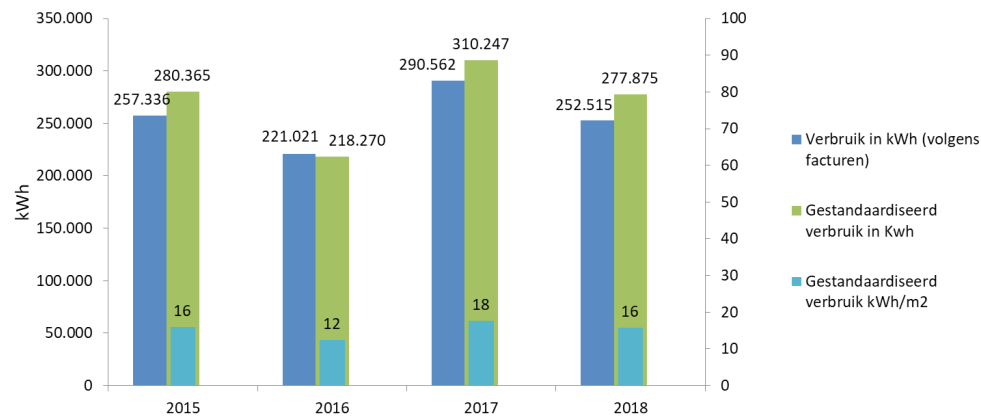
De grafiek met de evolutie van het primaire energieverbruik in MWh gedurende het jaar 2018 wordt niet gepresenteerd in deze update van de verklaring, omdat het niet werd geproduceerd door het bedrijf dat verantwoordelijk is voor het onderhoud. Het zal echter in de 2020-update zijn, met gegevens voor 2018 en 2019. Dit zal de evolutie over de periode 2015-2019 tonen.

Elektriciteitsverbruik

Het jaar 2018 werd gekenmerkt door een zeer lichte daling in het verbruik (-0,5%), ondanks meerdere ongunstige factoren: een personeelstoename van 5,5% en de afronding van de inrichtingswerken aan de BEL-tentoonstellingshal op de benedenverdieping (mei 2018), alsook de opening van de tentoonstellingsruimte voor het publiek, enerzijds, en de werking van de luchtbevochtigers - in gebruik genomen op 23 februari 2017 - gedurende het hele jaar 2018 (tegenover ongeveer 10 maanden in 2017) en de toename van het gebruik van het auditorium voor externe evenementen, anderzijds. In het algemeen betekent dit dat de bewustmakingsinspanningen succesvol zijn geweest, en dit is bemoedigend. .

Gasverbruik

Het gasverbruik in 2018 is vergelijkbaar met dat van 2015; het is gedaald ten opzichte van 2017, dankzij de interventies van de Onderhoudsdienst om de optimale werking van de geothermische energie te verzekeren, ondanks de frequente overstromingen van de putmonden. Deze interventies vonden niet plaats in 2017 en zijn medio maart 2018 van start gegaan. Deze situatie moet vanaf het begin van het voorjaar van 2019 (april) verder worden verbeterd door de inspectieputten van de waterputten aan te sluiten op het rioleringsnetwerk van de site Thurn & Taxis. De oorspronkelijk voor april 2018 aangekondigde daling in het verbruik zou dus vanaf april 2019 duidelijk merkbaar moeten zijn.

b) Doelstelling in verband met het energieverbruik

DOELSTELLING 5: HET ENERGIEVERBRUIK VAN HET GEBOUW (ALLEEN KANTOOROPPERVLAKTEN) VERMINDEREN

- Bijdragen tot de opstelling van een actieplan voor de implementatie van de koolstofvrije strategie 2050 en hierover intern communiceren.
- Om te zorgen voor de naleving van de procedures met betrekking tot de geïdentificeerde significante milieuaspecten (bijv. Om de deur van de koude keuken te sluiten en het licht uit te schakelen wanneer er niemand is, om het probleem van de tocht van de hal op te lossen, om de ramen aan het einde van de dag te sluiten).
- Zorgen voor de optimale werking van de GTC (tellers, wachtwoord, bewaking van restaurantverbruik) en, uiteindelijk, de automatische overdracht van gegevens van de GTC naar de NRClick Scan-applicatie van Sibelga.
- Breng de nodige aanpassingen aan om niet-essentiële verlichting te vermijden (Atrium, vergaderzalen, gang, avond, mogelijkheid van gecentraliseerde snit, lokaal voor vrouwen die borstvoeding geven, enz.).
- Communiceer het PEB-niveau aan het pu-

bliek met gepaste ondersteuning en beantwoord parlementaire vragen met betrekking tot energieboekhouding.

- Stel een checklist op voor de installatie en configuratie van de nieuwe hardware.

WATERVERBRUIK EN WATERWINNING

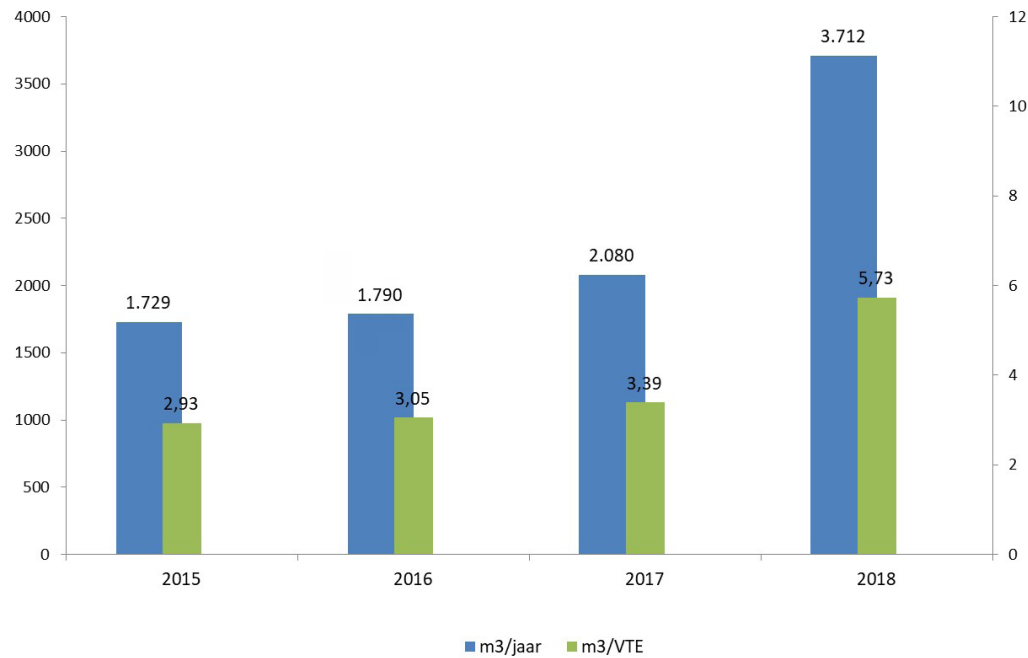
a) Milieueffecten van het waterverbruik en de waterwinning

Waterverbruik

Om het leidingwaterverbruik aanzienlijk terug te dringen, werd het gebouw ontworpen om grijs water te behandelen en regenwater te recupereren. Zo wordt het grijs water dat afkomstig is van douches en wastafels, opgevangen en gezuiverd in een zuiveringsstation dat zich in de kelder bevindt. Het aldus gezuiverde water wordt dan vervolgens hergebruikt voor de spoelbakken van de toiletten. Als er onvoldoende gezuiverd water beschikbaar is, worden de spoeltoiletten gevoed met regenwater dat verzameld wordt in een regenwaterreservoir onder de voorkant van het gebouw. Als ook dat regenwater niet volstaat, zal er in laatste instantie overgeschakeld worden op leidingwater. Aanvullend hierop zijn de sanitaire voorzieningen van het gebouw volledig uitgerust met waterbesparingssystemen zoals drukknoppen (toiletten en kranen), spaarkoppen (kranen) en debietverminderaars (douchekoppen).

Waterverbruik

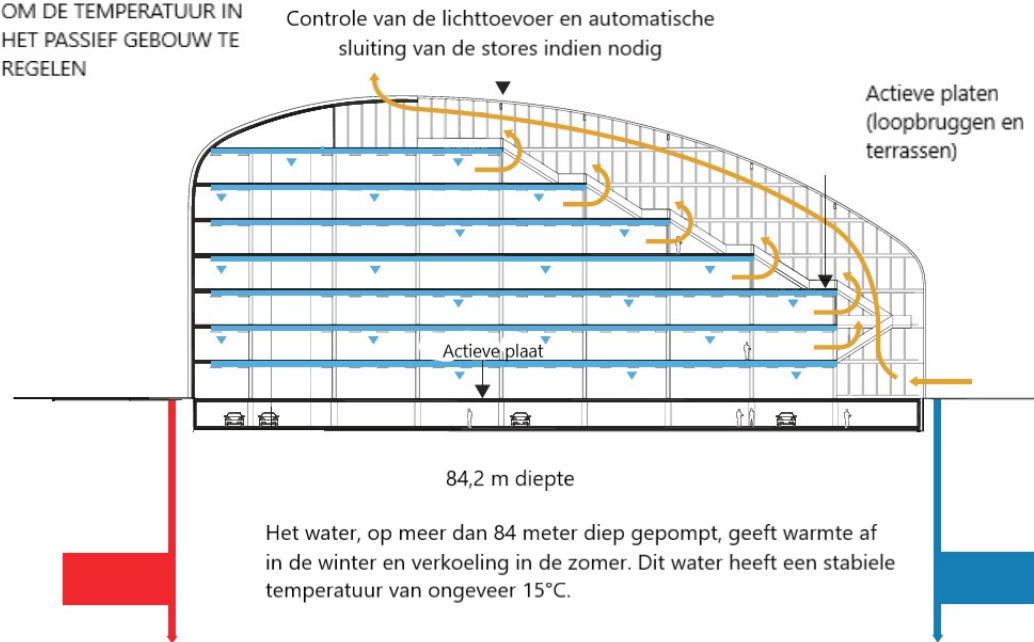

Ondanks de vele waterbesparende maatregelen neemt het verbruik in 2018 nog steeds toe, vooral door een langdurige uitval van de pomp die het toiletwatercircuit van regenwater voorziet en een daarmee gepaard gaande uitval van de douche- en wastafelwaterzuiveringsinstallatie. Deze pannes deden zich voor tegen het einde van de zomer van 2017, wat de evolutie van het leidingwaterverbruik verklaart. Naast deze technische problemen die leiden tot een toename van het leidingwaterverbruik, zijn de geïnstalleerde luchtbevochtigers sinds 23 februari 2017 in bedrijf (zie hierboven). Het waterverbruik daarvan moet nog worden geëvalueerd.

Waterwinning voor geothermie (warmtepomp)

Er werd een warmtepomp in het gebouw geïnstalleerd. Dit op het geothermieprincipe gebaseerde systeem maakt gebruik van de temperatuur van het grondwater via 8 putten van 84,2 meter diep. Naargelang het seizoen zal de warmtepomp het gebouw daarbij koelen of verwarmen. Hoe? Via de vloerverwarming waarvan de buizen bedekt zijn met een dekvloer in gepolijst beton.

DE GEOTHERMIE LAAT TOE
OM DE TEMPERatuur IN
HET PASSIEF GEBOUW TE
REGELEN

Om het gebouw te verwarmen of te koelen, halen pompen op 56 meter diep grondwater naar boven, hetzij via koudebronputten, hetzij via warmtebronputten.

Op jaarbasis werd in 2018 in totaal 93.297 m³ gepompt.

Deze cijfers tonen aan dat het reeds in de periode 2015-2017 waargenomen onevenwicht tussen de volumes voor respectievelijk verwarming en koeling aanhoudt.

Zodra de waterputtenmonden tegen overstromingen zijn beschermd (gepland voor begin 2019), zullen de resultaten van een volledig jaar moeten worden geanalyseerd om betere conclusies te kunnen trekken op basis van een regelmatigere en evenwichtigere werking.

Uit hiernaaststaande gegevens blijkt dat het geothermische systeem in de winter nauwelijks heeft gefunctioneerd, met name voor de warmtevoorziening, maar geleidelijk is hersteld - met een lichte warmteproductie vanaf september. Gezien het verrassend lage niveau van dit productieprofiel, zowel op het vlak van verwarming als koeling, zullen deze parameters in 2019 nauwlettend worden opgevolgd, in nauw overleg tussen de afdeling Intern Onderhoud en het externe onderhoudsbedrijf.

Gewonnen water (m³) - Geothermisch systeem

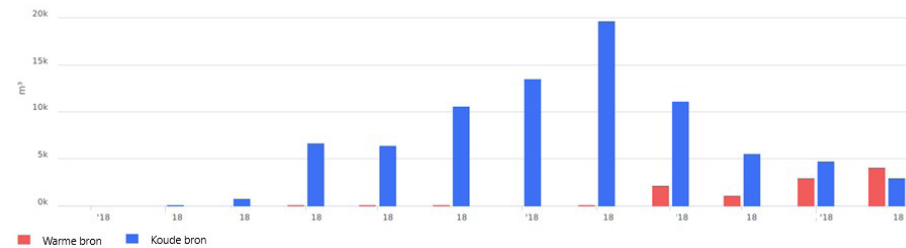
Volume getrokken bij de warme bron (m³)

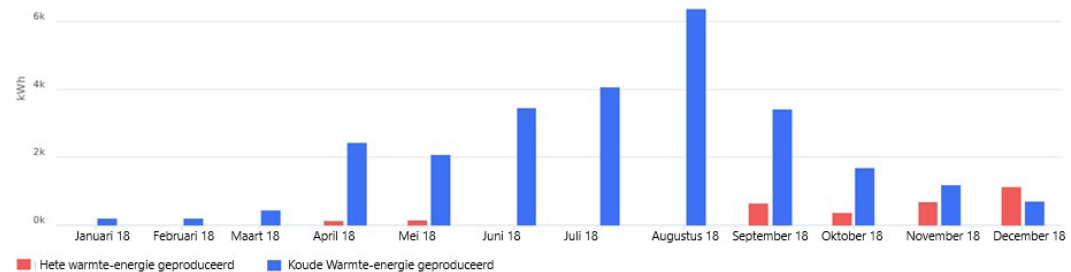
Volume getrokken bij de koude bron (m³)

Gewonnen Water (m³)
Geothermisch systeem

Productie geassocieerd
met warm en koud pompen

Over het geheel genomen kan worden vastgesteld dat de onbalans tussen warm- en koudpompen niet is opgelost en dat deze onbalans gedurende 2018 bleef bestaan. Door de overstromingsproblemen van de putmonden heeft de warmtepomp tussen 1 januari en medio maart en tussen 10 augustus en 15 december 2018 praktisch niet kunnen werken. Dit komt doordat de installatie in beveiligde stand is gegaan door kortsluiting in de inspectieputten van de putmonden.

De verschillende maatregelen die gepland waren om ongewenste warmtetoevoer beter te voorkomen, zoals de systematische sluiting van de zonwering binnen (Atrium) en buiten (oost- en westgevel) tijdens zonnige uren en het gebruik van "free cooling" tijdens koele uren door de hoge en lage ventilatieroosters in het Atrium, konden niet worden geïmplementeerd om automatisch te werken.

Deze maatregelen zullen in 2019 worden ingevoerd en mochten ze onvoldoende blijken, dan zullen er nieuwe maatregelen getroffen moeten worden (vermindering van de koude-toevoer door de installatie van een 'chiller' of verhoging van de warmtetoevoer in de winter). De begroting voor deze nieuwe maatregelen is gepland voor begin 2020.

b) Doelstelling in verband met het waterverbruik en de waterwinning

DOELSTELLING 6: DE NATUURLIJKE WATERRIJKDOMMEN BESCHERMEN

- Een gedetailleerde inventaris opmaken van de waterverbruiksposten in het gebouw en deze van nabij opvolgen.
- De nabije opvolging van het geothermische systeem voortzetten, de reparaties van de waterafnameputten uitvoeren en het pompevenwicht tussen warmte- en koudebron herstellen.
- Oplossen van het probleem van slecht vakmanschap op de douche in de fietsenstalling.
- De stroomcalibratie van alle wastafelkranen controleren.

GEBUIK VAN GRONDSTOFFEN EN DUURZAAMHEID VAN AANKOPEN

a) Milieueffect van het gebruik van grondstoffen en duurzaamheid van aankopen

Aankoop van duurzame leveringen

Sinds zijn oprichting streeft Leefmilieu Brussel naar een verduurzaming van de interne aankopen. Er werden ter zake dan ook al diverse acties ondernomen:

- De oprichting in 2012 van een Aankoopcentrale voor duurzame kantoorbenodigdheden die openstaat voor alle gemeentelijke en gewestelijke besturen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De opdracht in kwestie is daarbij gebaseerd op een inventaris van 150 ecologische kantoorartikelen.
- De oprichting van een werkgroep 'Duurzame overheidsopdrachten'
- De opname van milieu- en sociale clausules in de bestekken van overheidsopdrachten.

Voorbeelden:

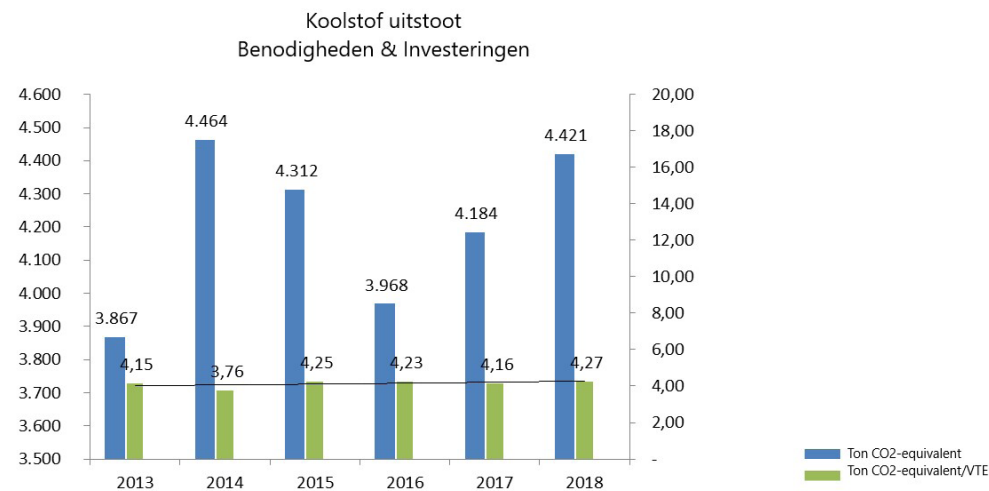
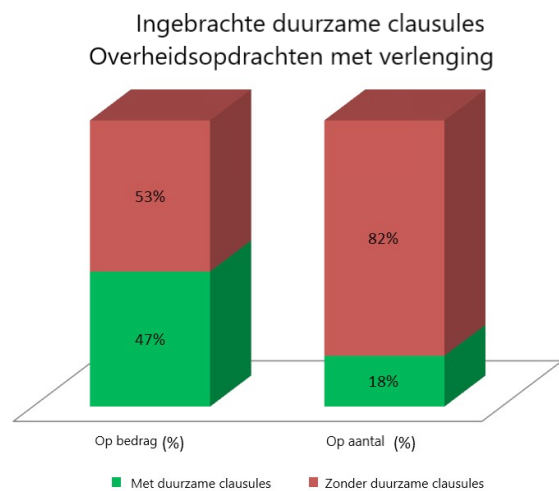
- >renovatie van kantoormeubilair, huishoudtoestellen, meubilair
- >gerecycleerd en gelabeld papier
- >schoonmaak- en onderhoudsproducten met ecolabel
- >koffie en suiker afkomstig uit eerlijke handel
- >duurzame traiteur en duurzaam restaurant
- >ethische en biologische werkkledij

Ecoconstructie van het gebouw

De materialen waaruit ons gebouw is opgebouwd, zijn grotendeels van lokale herkomst. Ze werden vervaardigd op Belgisch grondgebied op basis van een plaatselijke grondstof. De niet in België te vinden producten zijn dan weer afkomstig van onze buurlanden.

Verder werd ook telkens de voorkeur gegeven aan producten met een milieukeur:

- Verven: Europees Ecolabel, Blauer Engel, Natureplus, Milieukeur, NF Environnement
- Isolatiematerialen: Natureplus
- Vloerbedekkingen: Natureplus, Europees Ecolabel, GUT
- Hout: PEFC, FSC

Gebruik van grondstoffen

Na een gedetailleerde analyse van alle specificaties voor verlengbare overheidsopdrachten, werd een eerste balans opgesteld met het oog op het definiëren van nieuwe actielijnen gericht op het verbeteren van het aantal, de kwaliteit en de beschikbare middelen voor de verificatie van de invoering van duurzame clausules in de overheidsopdrachten van de instelling. De monitoringindicator is daarom herzien en vervangen door de volgende 2 indicatoren:

- % van duurzame overheidsopdrachten met verlenging vergeleken met het aantal relevante opdrachten die in aanmerking komen voor de opname van duurzame bepalingen
- % van het bedrag dat is bereikt door duurzame overheidscontracten met verlenging vergeleken met het totale bedrag van de relevante opdrachten die in aanmerking komen voor de opname van duurzame bepalingen

Dankzij de opmaak van een Koolstofbalans® (scope 1, 2 en 3) sinds 2013 beschikt Leefmilieu Brussel over een gedetailleerder beeld van de milieueffecten van zijn aankopen van leveringen en onroerende goederen op het milieu. Aangezien de Koolstofbalans® per definitie volledig is, neemt deze o.a. de volgende zaken in aanmerking: aankopen van gering en sterk materiële diensten, informatica en kleine benodigheden, gebouwen, voertuigen, meubilair, bouwplaats- en wetenschappelijk materiaal. Tussen 2013 en 2018 bleken de emissies die verband hielden met de aankoop van leveringen en investeringen stabiel over de distributie door VTE. Een fijnere analyse van de bronbestanden maakt het mogelijk om te demonstreren. Een diepgaandere analyse van de bronbestanden bracht vervolgens het volgende aan het licht:

- Een stijging van de uitgaven aan gering materiële diensten in 2016 en 2017
- Meer consequente aankopen in 2015 voor sterk materiële diensten, informatica en kantooruitrusting, alsook voor kleine benodigheden
- Een vermindering van het voertuigtonnage met 1/3
- Een vermenigvuldiging met 2 van het aantal fietsen in het voertuigenpark
- Een toename van de investeringen in parken en gebouwen in 2016 en 2017
- Meer aankopen van wetenschappelijk materiaal in 2016
- Grotere investeringen in software in 2017
- Een halvering van de investeringen in materiaal tussen 2015 en 2017

b) Doelstelling in verband met het gebruik van grondstoffen en duurzaamheid van aankopen

DOELSTELLING 7: ONS VERBRUIK VAN GRONDSTOFFEN BEPERKEN

- Een actieplan bepalen en de koolstofvrije strategie 2050 implementeren
- De opportuniteit evalueren van niet langer gebruikt elektronisch materiaal naar de 'resourceries' van het BHG te brengen
- De mogelijkheid evalueren om een samenwerking met Usitoo aan te gaan

DOELSTELLING 8: DE DOOR LEEFMILIEU BRUSSEL VERRICHTE AANKOPEN DUURZAMER MAKEN

- Bijdragen aan de bepaling van een methodologie die de opstellers van bestekken helpt om duurzaamheidscriteria op te nemen in diezelfde bestekken en de uitvoering ervan te evalueren.
- Een literatuuroverzicht uitvoeren over circulaire economie en goede praktijken op het gebied van duurzame overheidsopdrachten
- Een checklist opstellen met duurzame aspecten voor MPOO.
- Samenwerken met het CIBG om kadercontracten met criteria voor duurzame aankopen op te stellen.
- Leveranciersaudits organiseren om de im-

plementatie van duurzame bepalingen te controleren.

- Ontwikkeling van het gebruik van eco-ontwerp voor de vervanging van meubilair voor restoBEL.

ANDERE, NIET-SIGNIFICANTE GEVOLGEN DIE VERBAND HOUDEN MET ONZE ACTIVITEITEN

AFVALPRODUCTIE

a) Milieueffecten van de afvalproductie

Al vele jaren buigt Leefmilieu Brussel zich intern over het thema afval. Op al onze sites werden er ter zake dan ook al verschillende acties ondernomen.

Preventie

- De recuperatie van langs één kant bedrukt papier met het oog op hergebruik
- De invoering van een intern systeem voor het composteren van organisch afval
- De aankoop van multifunctionele toestellen die een rationeler papiergebruik mogelijk maken
- Het niet langer uitgeven van papieren versies van de personeelmagazines 'In 't kort ' en 'Op het terrein'
- De vervanging van de koffiezetapparaten met het oog op minder verspilling en node-loze verpakkingen

- De dematerialisering van de diverse werkprocessen door de invoering van een ECM ('Enterprise Content Management')
- Het gebruik van kopjes aan de koffiezetapparaten en van glazen aan de waterfonteinen

Naleving van de wetgeving

- Het bijhouden van een register van gevaarlijke afvalstoffen
- De opvolging van bepaalde indicatoren met betrekking tot de productie van gevaarlijk en ongevaarlijk afval
- De invoering van een procedure voor het beheer van gevaarlijke afvalstoffen
- De wegvoering van afval naar gecontroleerde en erkende circuits

Communicatie & sensibilisering

- De opname van strikte richtlijnen voor afvalbeheer voor schoonmaakbedrijven
- De mededeling van voor het personeel bestemde sorteerinstructies
- De organisatie van de Europese Week van de Afvalvermindering elk jaar in november
De mededeling van voor het personeel bestemde sorteerinstructies

Sortering

Hieronder vindt u de lijst van de verschillende soorten afval die bij Leefmilieu Brussel gesorteerd worden:

- Papier en karton
- PMD
- Glas
- Organisch afval
- Kurken stoppen
- Schrijfwaren
- Allerhande batterijen
- Inktpatronen & toners
- Afdankte elektrische en elektronische apparatuur
- Hout
- Metaalafval
- Piepschuim
- Flexibele plastic films

Metten is Weten !

Sinds 2014 worden de verwerking en de inzameling van afvalstoffen gefactureerd in functie van het volume en niet langer forfaitair. Deze evolutie heeft het voordeel dat we niet alleen kunnen beschikken over nauwkeurige indicatoren, maar ook dat we onze afvalproductie van maand tot maand van nabij kunnen opvolgen.

Meerdere factoren kunnen deze resultaten verklaren:

- **Papier-karton:** na de verhuizing werden er nog heel wat archieven geëlimineerd, waar-

na er voor deze productie in 2016 en 2017 een sterke daling werd opgetekend waarna er opnieuw een stijging zichtbaar is in 2018.

- **PMD:** betere vulling van de PMD-zakken door de schoonmaakploeg die de instructie kreeg om de vuilnisbakken een keer per week leeg te maken (in plaats van 5 keer)

voor dit type afval. Wat er vanwege de dienstverlener in rekening wordt gebracht voor dit type afval is een conversie tussen het aantal zakken en een bepaald volume aan afvalstoffen.

- **Keuken- en restaurantafval:** Sinds begin 2018 wordt het verzamelen van organisch afval nu gedaan door een nieuwe

aanbieder die de hoeveelheden vervoerde containers niet op dezelfde manier verwerkt. Dit heeft tot gevolg dat het aantal verwijderde containers met organisch afval wordt geregistreerd, wat de sterke toename van de hoeveelheden organisch afval verklaart.

- **Betere compactering:** Sinds 2016 waakt een medewerker van Leefmilieu Brussel die zich specifiek focust op het afvalbeheer en die belast werd met de leiding over het schoonmaakteam, in het bijzonder over de optimalisering van het gebruik van de afvalcontainers. Dankzij verschillende technieken om karton te vouwen, de lucht uit restafvalzakken te halen, containers op een systematische manier te vullen en door regelmatig de sorteerinstructies aan de medewerkers te herhalen, kon het volume aan afvalstoffen dat door de ophaalfirma afgevoerd wordt, aanzienlijk verminderd worden.

- **Piepschuim:** Dit type afval werd maar weinig geproduceerd in 2016 en nog minder in 2017. Het gaat om een type afval dat heel sporadisch geproduceerd wordt in functie van het type verpakking van aangekochte producten.
- **Grofvuil:** Het volume aan grofvuil beperkte zich in 2018 tot 1 m³, wat getuigt van een beter beheer van de sorteerinstructies langs de kant van de organisatoren van interne en externe evenementen, die als voornaamste producenten van dit type afval golden.

We kunnen dan ook besluiten dat het volume afvalstoffen dat door de ophaalfirma verwerkt wordt, in de loop van de laatste vier jaar afnam. Toch wijzen deze indrukwekkende resultaten niet noodzakelijk op een daadwerkelijke vermindering van de geproduceerde hoeveelheid afvalstoffen omwille van de aangehaalde buitengewone omstandigheden en de nieuwe manieren om het afval te verpakken. De gegevens voor de verschillende jaren zijn dus niet helemaal vergelijkbaar. Voor een realistisch beeld zal het bijgevolg uitkijken zijn naar de tendensen die we de komende jaren zullen kunnen ontwaren.

	2015	2016	2017	2018
Papier/Karton	398	357	242	281
Gemengd afval	267	244	191	177
PMD	150	116	90	91
Hout		4	2	4
Glas	3,12	3,24	2,52	2,5
Organisch afval	11,76	15,36	7,32	34,52
Piepschuim	5	3	1	2
Stretchfolie	6	5	4	7
Inktpatronen	0,00	0,00	0,023	0,05
Gevaarlijk Afval	2,231	4,899	1,827	0
Grofvuil	7	10	3	1
Totaal m3	850,1	762,5	544,7	600,1
Totaal m3/VTE.jaar	1,44	1,30	0,89	0,93
Recyclingpercentage	69%	68%	65%	71%

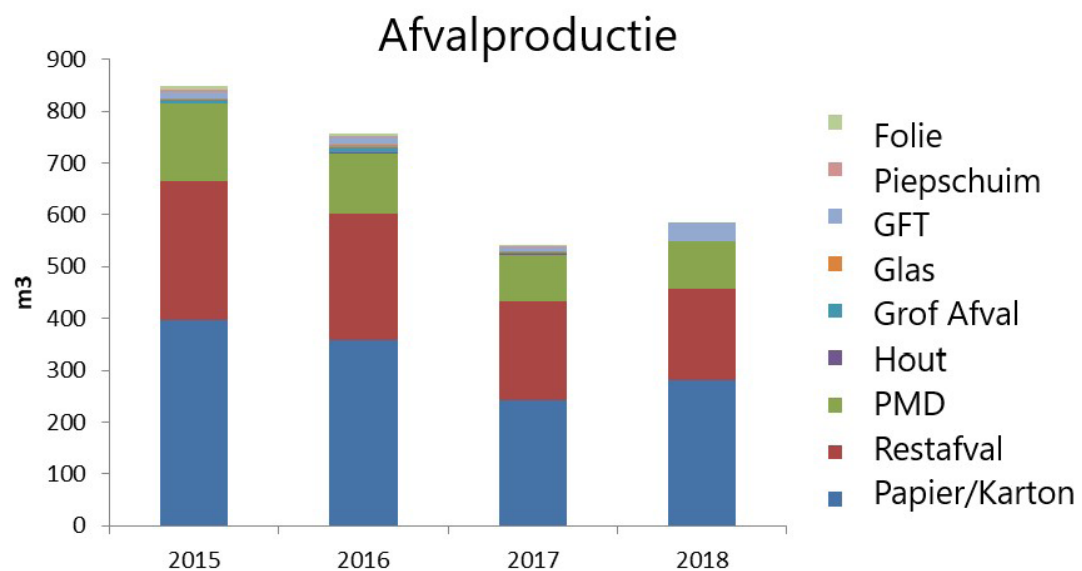

b) Doelstellingen op het vlak van afvalbeheer

Hoewel de afvalproductie bij de milieuanalyse niet als significant aspect naar voren kwam, gaat het niettemin om een aspect dat intern altijd al het voorwerp heeft uitgemaakt van bijzondere maatregelen.

Het spreekt daarbij voor zich dat Leefmilieu Brussel vast van plan is om zijn inspanningen ter zake voort te zetten door:

- zijn personeel te blijven informeren over en te sensibiliseren rond afvalpreventie en -sortering, met name via de Europese Week van de Afvalvermindering;
- verbetering van het sorteren van afval uit BEL-evenementen, het BEL-restaurant en personeel;
- het opzetten van een afvalsorteerinstallatie voor scholen in het restaurant.

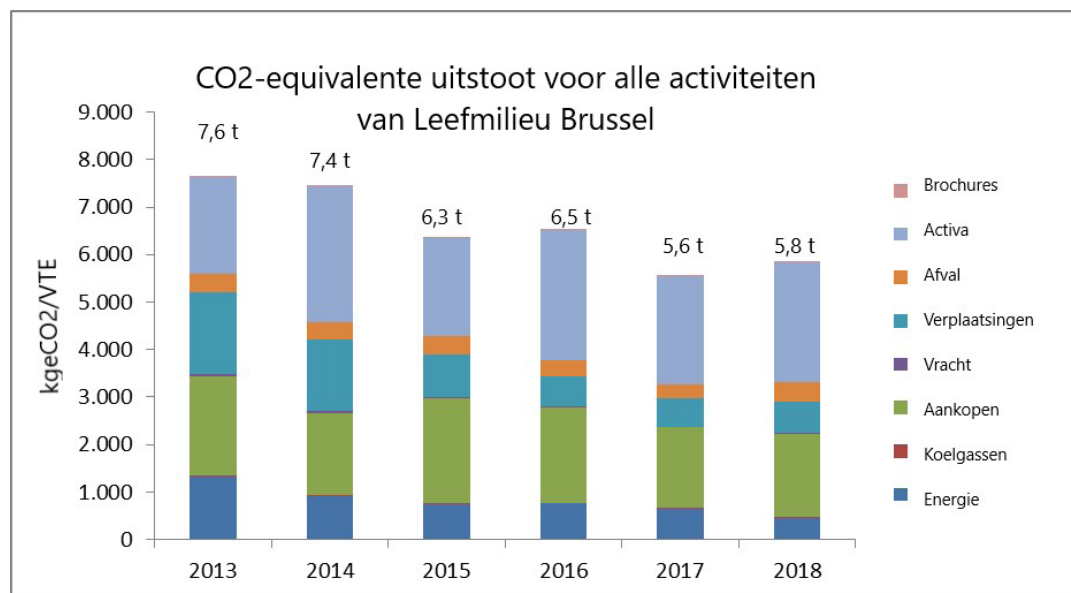
KOOLSTOFBALANS®

Sinds 2013 maakt Leefmilieu Brussel de Koolstofbalans® (scope 1, 2 en 3) van zijn activiteiten op. Bij deze oefening worden erg uiteenlopende gegevens in aanmerking genomen, zoals de verplaatsingen, de aankopen, het verwarmingsverbruik enz. (zie grafiek hieronder). Dankzij dit hulpmiddel kunnen we ons een algemeen beeld vormen van alles wat we in de lucht uitstoten, zij het in de vorm van koolstof of andere broeikasgassen.

De Koolstofbalans® voor het jaar 2018 werd aangevuld met nieuwe elementen om de analyse te voltooien. Sommige gegevens, zoals het meerekenen van servers, mobiele telefoons, afvalwater en professionele verplaatsingen met de Mobib-kaart, zijn toegevoegd aan de Koolstofbalans® voor 2018. Dit verklaart deels de toename van de uitstoot ten opzichte van de voorgaande jaren. Een andere verklaring is de toename van 33% van de afvalverwijderingsemissies, die aanzienlijk zijn gestegen door de toename van het parkbezoek in de zomer van 2018.

Voor bepaalde informatie met betrekking tot het jaar 2018 zijn we bovendien wel uitgegaan van de verbruiksreferenties voor 2017, aangezien de gegevens in kwestie pas in het tweede halfjaar van 2019 beschikbaar zullen zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval voor het gas- en elektriciteitsverbruik van de externe sites

En nu we een duidelijk beeld hebben van de meest significante aspecten van onze activiteit dankzij met name de Koolstofbalans® zullen we een koolstofvrije strategie 2050 bepalen teneinde onze prestaties nog verder te verbeteren tegen 2050.

Visie 2050

Parallel met het bepalen van een koolstofvrije strategie 2050 voor onze interne activiteiten richtte Leefmilieu Brussel meerdere interne werkgroepen op om een visie voor het Brussels leefmilieu tegen 2050 uit te werken. De laatste maanden lanceerde Leefmilieu Brussel bovendien een grote denkoefening over het standpunt van het bestuur ten aanzien van de uitdagingen die de toekomst ons zal brengen. Zo werd er een SWOT-analyse (analyse van de sterke punten, de zwakke punten, de opportuniteiten en de bedreigingen) verricht door de actoren van het management: de Directieraad uitgebreid met de onderafdelingshoofden en het Middle management.

De keuze voor '2050' als referentiehORIZON stemt daarbij overeen met de Europese verbintenis om tegen 2050 klimaatneutraliteit te bereiken.

De denkoefening die we hebben opgestart, gaat over vijf thema's en zal dus worden georganiseerd via vijf werkgroepen:

1. Luchtkwaliteit en mobiliteit
2. Energiebeleid: productie en verbruik
3. Plaats en functies van de groene en blauwe infrastructuur met betrekking tot de demografische uitdaging
4. Productieve stad: korte voedselketens
5. Bestuur en participatie.

Werk maken van een denkoefening op lange termijn geldt tegen deze achtergrond als zinvol, aangezien het gevoerde overheidsbeleid meestal gevolgen heeft op lange termijn. Het is dan ook van essentieel belang om de technische, economische en maatschappelijke ontwikkelingen die de toekomst ons zal brengen, mee te nemen in onze strategische bespiegelingen. Een gemeenschappelijke langetermijnvisie ontwikkelen moet ons ook in staat stellen om afstand te nemen en na te denken

over de huidige evoluties, de standpunten met elkaar te vergelijken en de slaagkansen van onze projecten te vergroten door na te gaan welke evoluties en nieuwe ontwikkelingen het meest kunnen bijdragen aan het behoud van het leefmilieu en de verbetering van de levenskwaliteit in Brussel.

BIODIVERSITEIT

Gelet op het ontbreken van beschikbare groene ruimten op de administratieve zetel werd dit aspect niet hernomen in de milieuanalyse wegens niet toepasbaar op onze situatie.

MILIEUEFFECTEN EN DOELSTELLINGEN MET BETREKKING TOT DE OPDRACHTEN VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

a) Milieueffecten in verband met de doelstellingen van Leefmilieu Brussel

Vandaag optimaliseert Leefmilieu Brussel zijn milieubeheer door het milieumanagementsysteem over te nemen conform de Europese EMAS-verordening. Deze aanpak heeft betrekking op de activiteiten met direct effect die op de administratieve zetel op de Thurn & Taxis-site uitgevoerd worden, alsook op de activiteiten met indirect effect, waaronder

de opdracht om het vierjaarlijks rapport over de Staat van het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op te stellen.

Om het milieu doeltreffend te beheren, moeten we eerst de huidige situatie goed kennen en begrijpen: Welke zijn de wijzigingen die een milieueffect hebben op ons milieu? Welke druk wordt er uitgeoefend op de lucht, het water, de bodem en de biodiversiteit door onze manieren van produceren, consumeren en ons te verplaatsen? Welke zijn de voornaamste risico's die op onze gezondheid wegen?

Het is deze analyse waarmee de specialisten van Leefmilieu Brussel dagelijks in de weer zijn. En op gezette tijden maken hun waarnemingen ter zake het voorwerp uit van een

Rapport over de Staat van het Leefmilieu.

De opstelling van dit rapport geldt dan ook als een van de hulpmiddelen die de beleidsmakers kunnen helpen bij de uitwerking van te implementeren beleidslijnen. Daarnaast moet deze informatie het tevens mogelijk maken om de verschillende sociaaleconomische actoren en de burgers te sensibiliseren rond de milieuproblemen en zo de overgang te ondersteunen naar productie- en consumptiepatronen die minder schadelijk zijn voor het leefmilieu, op lokaal of wereldniveau.

Meer informatie over de resultaten van de Rapporten over de Staat van het Leefmilieu vindt u [hier](#).

b) Doelstellingen in verband met de opdrachten van Leefmilieu Brussel

DOELSTELLING 9: HET VIERJAARLIJKS RAPPORT OVER DE STAAT VAN HET LEEFMILIEU OPSTELLEN

In 2019 zal Leefmilieu Brussel haar acties uitbreiden om de reikwijdte van haar opdrachten te verruimen. De volgende acties zijn opgenomen in het actieplan 2019:

- 1) De communicatie over en de zichtbaarheid van EMAS op gewestelijk niveau verbeteren
- 2) De coördinatie labeledienst EED vs. cel ecopraktijken rond de promotie van EMS in het BHG verbeteren

Het netwerken op ecobeheervlak bij naburige instellingen, regionale of federale entiteiten ontwikkelen

- Een voortrekkersrol spelen bij het uitproberen van een EMS met het oog op een koolstofvrije strategie 2050 binnen de perken van een begroting die onder controle is
- Uitwisseling van goede praktijken op het vlak van ecomanagement
- Samenwerkingen met het oog op de gezamenlijke organisatie van sensibiliseringsevenementen

Onze sensibiliseringsmethoden in vraag stellen om een ander publiek te bereiken in samenwerking met de Afdeling Informatie, Algemene Coördinatie, Circulaire Economie en Duurzame Stad

- 3) Label Ecodynamische Onderneming op de externe sites implementeren
- 4) Een visie voor het Brussels leefmilieu tegen 2050 ontwikkelen

ONS MILIEUPROGRAMMA

Significant milieuaspect	Direct of indirect milieuaspect	Doelstelling	Opvolgingsindicator	Doel 2020 (referentiejaar 2017)
Mobiliteit	Direct	Een actieve mobiliteit bevorderen voor werkgerelateerde verplaatsingen	% individueel wagengebruik	-3%
	Direct	Een actieve mobiliteit bevorderen voor woon-werkverplaatsingen	% individueel wagengebruik	Behoud het percentage ¹
	Indirect	De milieueffecten beperken van de verplaatsingen van onze leveranciers en onderaannemers	kg CO2/VTE	3%
	Indirect	Onze bezoekers aansporen tot actieve mobiliteit	% individueel wagengebruik	-3%
Energie	Indirect	Het energieverbruik van het gebouw verminderen (alleen kantooroppervlakken)	kWh/m ²	-3%
Water	Direct	De natuurlijke waterrijkdommen vrijwaren (alleen kantooroppervlakken)	m ³ /VTE	-3%
Aankopen	Direct	De door Leefmilieu Brussel verrichte aankopen duurzamer maken	% van duurzame overheidsopdrachten met vernieuwing in aantal ⁽²⁾	+ 5%
			% van duurzame overheidsopdrachten met vernieuwing in bedrag ⁽²⁾	+ 5%
	Direct	Ons verbruik van grondstoffen beperken	€ /VTE	-5%
Opdracht	Direct	Het vierjaarlijks Rapport over de Staat van het Leefmilieu opstellen	publicatie van het rapport 2015-2018	Vóór 31 december 2019

1- Er werd besloten om de eerder vastgestelde doelstelling te wijzigen op -3%. Gezien de lage auto-bezettingsgraad in onze instelling, was het beter om te streven naar handhaving van deze percentage in plaats van een verdere daling.

2 - Onder de relevante opdrachten voor het invoegen van duurzame bepalingen.

VERKLARING VAN DE EMAS-VERIFICATOR

Datum van de volgende milieuverklaring (2de bijwerking) : Juni 2020

VERKLARING VAN DE MILIEUVERIFICATEUR OVER DE VERIFICATIE- EN VALIDERINGSWERKZAAMHEDEN

Vinçotte N.V., EMAS-milieuverificateur met registratienummer BE-V-0016 geaccrediteerd met als reikwijdte 1, 10, 11, 13, 16, 18, 19, 20 (excl. 20.51), 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.2, 30.9, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 70, 71, 72, 73, 74, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 99 (NACE-code) verklaart dat hij heeft geverifieerd of de vestiging(en), zoals vermeld in de milieuverklaring 2018 van de organisatie Leefmilieu Brussel, voldoet aan alle eisen van verordening (EG) nr. 1221/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 inzake de vrijwillige deelname van organisaties aan een communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS), zoals gewijzigd door verordening (EU) nr. 2017/1505.

Met de ondertekening van deze verklaring, verklaar ik dat:

- de verificatie en validering volledig overeenkomstig de voorschriften van de verordening (EG) nr. 1221/2009 zoals gewijzigd door verordening (EU) nr. 2017/1505, zijn uitgevoerd,
- uit het resultaat van de verificatie en validering blijkt dat er geen aanwijzingen zijn dat niet aan de toepasselijke wettelijke milieuvoorschriften is voldaan,
- de gegevens en de informatie van de milieuverklaring 2018 van Leefmilieu Brussel geven een betrouwbaar, geloofwaardig en juist beeld van alle activiteiten van de organisatie binnen de in de milieuverklaring vermelde reikwijdte.

Dit document is niet gelijk aan een EMAS-registratie. EMAS-registratie kan alleen worden gedaan door een bevoegde instantie in de zin van verordening (EG) nr. 1221/2009, zoals gewijzigd door verordening (EU) nr. 2017/1505. Dit document wordt niet gebruikt als een zelfstandig stuk openbare communicatie.

Gedaan te Brussel op 18/11/2019

Eric Louys
Voorzitter van de certificatiecommissie

Remarque

In overeenstemming met de Belgische samenwerkingsovereenkomst van 12/05/2017 (Belgisch Staatsblad van 10/09/2018) heeft Leefmilieu Brussel ervoor gekozen om de registratieaanvraag voor zijn eigen organisatie bij het Departement Omgeving aangewezen als de bevoegde instantie voor het Vlaamse Gewest in te dienen.

EMAS

**GEVERIFIEERD
MILIEUZORGSYSTEEM
BE-VL-000022**

Rédactie: Channa Gourdin
Leescomité: Jean-François Doat et Els Debacker
Coördinatie: Channa Gourdin et Jean-François Doat
Lay-out: Marianne Desager
Foto's: Leefmilieu Brussel – Smet Group
Verantwoordelijke uitgevers: Fr. Fontaine en B. Dewulf, Thurn & Taxis, 86 C/3000 te 1000 Brussel
Wettelijk depot: D/5762/2019/17
Leefmilieu Brussel, 2019

02 775 75 75
WWW.LEEFMILIEU.BRUSSELS

